

Zoran Skenderija
Novembar 2025.

Inovacije i digitalna budućnost

U susret Evropskoj uniji

Impressum

Izdavač

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)
Ured u Bosni i Hercegovini
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
bih@fes.de

Izdavački odjel

Odjel – međunarodna saradnja (Internationale Zusammenarbeit IZ)

Odgovornost za sadržaj i uredništvo

Sarah Hees-Kalyani

Kontakt

Tanja Topić
tanja.topic@fes.de

Dizajn

Filip Andronik

Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-Ebert-Stiftung. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji.

Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.

ISBN 978-9926-576-15-8

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 67143686

Novembar 2025.

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Sva druga izdanja Fondacije Friedrich Ebert možete naći na stranici:

bosnia-and-herzegovina.fes.de

Zoran Skenderija
Novembar 2025.

Inovacije i digitalna budućnost

Sadržaj

1. Složena politička struktura i hronični nedostatak koordinacije	5
2. Digitalizacija kao fusnota na agendi	5
3. Zakonski okvir u raskoraku s vremenom	5
4. Manjak sredstava i “odliv mozgova”	5
5. Zid otpora: Birokratska inercija i strah od promjena	5
6. Digitalni jaz: Infrastrukturna (ne)jednakost	6
7. Problem interoperabilnosti sistema	6
Case Study – pametni gradovi	7
EU alati i fondovi koje BiH može iskoristiti	8

Svijet prolazi kroz niz revolucija podržanih povećanom inovacijom i otkrićima u tehnološkom svijetu. Informacije se mogu brzo prenositi s jedne osobe na drugu, bez obzira na njihovu geografsku poziciju na zemlji. Digitalizacija je potpuno promijenila način na koji ljudi rade, kupuju, komuniciraju, i obavljaju poslove. Male, srednje i velike kompanije, korporacije i državne agencije su prihvatile tehnologiju i digitalizaciju u svojim aktivnostima, što stvara efikasnost i značajno smanjuje operativne troškove.

Međutim, digitalizacija je neprekidni proces jer stručnjaci širom svijeta nastavljaju stvarati digitalne funkcije koje olakšavaju brži, jednostavniji i efikasniji prenos informacija. Digitalizacija je prošla kroz nekoliko prekretnica, svaka s jednakim dijelom lekcija i dostignuća koja su pomogla oblikovati sadašnju i buduću digitalnu tehnologiju.

Digitalizacija je svoje korijene započela još 1679. godine kada je Gottfried Wilhelm Leibniz razvio prvi binarni sistem. Zatim je napisao knjigu poznatu kao *Objašnjenje binarnih sistema* 1703. godine kako bi pomogao drugima razumjeti binarni sistem (Strickland i Lewis, 2022).

George Boole je uveo Booleovu algebru 1847. godine. Ova jedinstvena algebra korištena je u matematičkoj analizi logike kako bi se ostvarila univerzalna primjena računanja. Teorija Booleove algebre odigrala je ogromnu ulogu u otkrivanju matematičke logike koja se danas koristi u digitalizaciji. Objasnio je da je ljudska interpretacija binarnih brojeva i jedinica daleko izvan našeg razumijevanja (Barnett, 2013).

Alec Reeves je 1938. godine nastavio svoja istraživanja o binarnom jeziku i načinima njegove digitalizacije. Alec je otkrio PCM (Pulse Code Modulation) tehnologiju koja omogućava efikasne i uspješne glasovne pozive u telekomunikacijskoj industriji. On je predstavio svoje uzorke analognih signala, ali Alecova tehnologija nije bila komercijalno dostupna sve do 1950-ih kada je otkriven tranzistor (Šajić i Galić, 2019).

Tehnološka i digitalna industrija je 1954. godine doživjela novi uspjeh jer je General Electric zvanično lansirao prvi UNIVAC 1 računar. Ovo je zvanično preuzela glavna divizija kompanije u Kentuckyju. UNIVAC računar bio je prvi sistem koji je u svoje operacije u Sjedinjenim Američkim Državama uveo sisteme za obračun plata. Značajno je povećao efikasnost i ekonomičnost (Ceruzzi, 2003).

Nakon što je uložio mnogo vremena i resursa u digitalizaciju, IBM je konačno najavio izlazak prvog diskovnog skladišnog uređaja 1956. Ovi skladišni uređaji omogućili su korisnicima slobodan pristup pohranjenim podacima na disku. Disk je imao maksimalni prostor za pohranu do 5 megabajta i mogao se iznajmiti za oko 3.200 dolara mjesečno. United Airlines bio je prva kompanija koja je kupila ovaj skladišni disk za svoj sistem rezervacija. Kasnije bi ovaj sistem služio za 84.000 telefonskih poziva i čuvao 807 megabajta podataka o rezervacijama za ovu aviokompaniju od 1960. godine. Kasnije te iste godine, IBM je lansirao dva seta RAMAC (Random Access Method of Accounting and Control), poznata kao 305 i 605. Ovi sistemi su imali sposobnost obrade poslovnih i trgovačkih transakcija odmah nakon što su završene. Time je otvoren put automatizovanom i digitalnom poslovanju, te se poboljšala efikasnost i efektivnost poslovnih transakcija (RAMAC | IBM, n.d.).

CCD uređaj (Uređaj sa spregnutim nabojem) službeno je lansirao 1969. godine od strane Willarda Boylea i Georgea Smitha. Pretvarao je svjetlost u digitalne informacije i oblikovao budućnost razvoja kamera, teleskopa i medicinske slikovne dijagnostike. Prvi kompaktni disk lansirao je u augustu 1982. godine. Čak 8,2% američkih domaćinstava posjedovalo je lične računare do 1984. godine. Također je osnovan WELL (Whole Earth's LECTronic Link), čime je postala prva virtualna zajednica (Isaacson, 2014).

General Electric je 1990. godine pokrenuo trku za lansiranje digitalne televizije, dok je Finska lansirala svoju prvu 2G mrežu 1991. godine. Prva online transakcija napravljena je 1994. godine - naručena pizza iz Pizza Huta. Prvi film koji je napravljen korištenjem računarskih sistema, Toy Story, lansirao je 1995. godine (Robin i Poulin, 2000).

Google je 2004. godine surađivao s više institucija kako bi stvorio standardnu platformu za informacije – svima poznata kao Google platforma. Do 2007. godine, 94% svjetskih vijesti već je bilo u digitalnom obliku, a Estonija je postala prva zemlja koja je digitalno glasala na parlamentarnim izborima (Levy, 2011).

Bitcoin je uveden 2008. godine kao digitalna, decentralizirana i bezgotovinska valuta, dok su online oglasi znatno nadmašili oglašavanje u novinama. E-trgovina je 2012. godine prvi put postigla godišnji prihod od 1 biliona dolara, djelomično zahvaljujući tome što je Amazon prodavao

više knjiga online nego bilo koja fizička prodavnica (Vigna i Casey, 2015).

Početak prihoda od pjesama i filmova s različitih platformi je postao prisutan od 2014. godine. Broj korisnika interneta premašio je 3 milijarde u ljeto 2014. godine. Od 2015. godine do danas, digitalne društvene platforme poput Facebooka, Twittera i Instagrama nastavile su se mijenjati i digitalizirati, čime su roba i usluge postali efikasnije i lakše dostupni.

Pojam i definicija digitalne transformacije

Digitalna transformacija ili digitalizacija se mogu definirati na više načina, međutim svaka definicija šalje jasnu poruku kao zaključak – a to je unapređivanje i modernizacija poslovanja kompanija ili bilo koje poslovne jedinice.

Digitalna transformacija se percipira kao pokretač promjena u svim kontekstima, posebno u poslovnom kontekstu, te utiče na sve aspekte ljudskog života zasnovane na korištenju tehnologije.

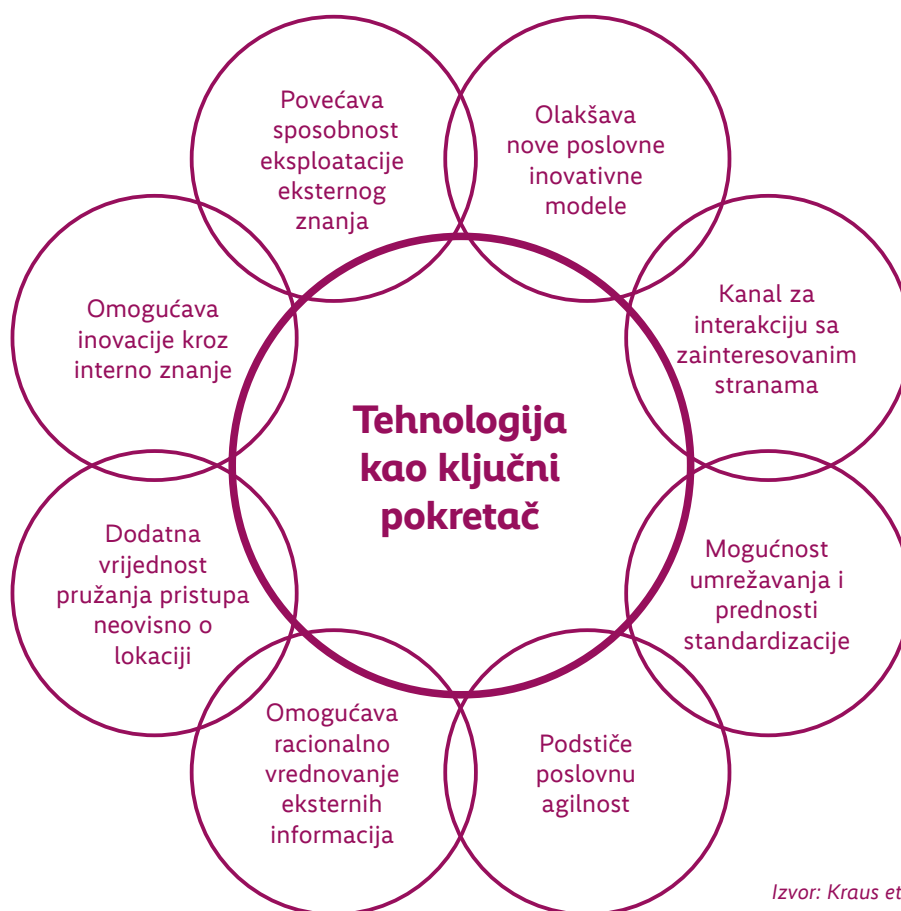
Svjedoci smo današnjeg vremena, kada nam je gotovo sve servirano i nadohvat ruke. Pojednostavljene su mnoge stvari, koje su uzrokovale i ubrzani životni proces, gdje ljudi stignu obaviti više poslova za jedan dan, za šta im je

prethodnih decenija bilo potrebno mnogo više vremena. Kompanije, osim što žele pojednostaviti interne procese, ubrzati iste, te obučiti radnike da ih obavljaju na maksimalnom nivou, takođe teže da eksternim stranama olakšaju pristup, te generalno interakciju između dvije strane.

U savremenom poslovanju, digitalna transformacija nije više samo fraza koja se koristi za opisivanje promjena unutar organizacija. Ona predstavlja suštinski proces koji omogućuje kompanijama da se prilagode brzo mijenjajućem tržištu i zahtjevima potrošača.

Neophodnost brzog prilagođavanja

U 21. vijeku, digitalna pismenost i digitalizovani javni servisi nisu više luksuz, već osnovna potreba i pokretač razvoja svakog modernog društva. Digitalna transformacija omogućava efikasniju administraciju, transparentnije procese, lakši pristup informacijama i uslugama, te stvara plodno tlo za ekonomski rast i inovacije. Dok se svijet velikom brzinom kreće ka potpunoj digitalnoj integraciji, Bosna i Hercegovina, nažalost, ostaje zaglavljena u procesima koji se odvijaju izuzetno sporo, često neefikasno i bez jasne vizije. Rezultat? Građani gube dragocjeno vrijeme na šalterima, privreda se suočava sa nepotrebnim barijerama, a država propušta ogromne prilike za napredak. Zašto digitalna tranzicija u BiH toliko kaska!?

Izvor: Kraus et al. (2021)

1. Složena politička struktura i hronični nedostatak koordinacije

Temeljni izazov leži u samoj strukturi države. Podijeljene nadležnosti između državnog nivoa, dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska), deset kantona u FBiH i Brčko Distrikta stvaraju pravi lavirint kada je u pitanju implementacija bilo kakve sveobuhvatne reforme, a posebno one tehnološki zahtjevne kao što je digitalizacija.

Fragmentirane strategije: Umjesto zajedničkog rada na primjeni digitalizacije, često imamo parcijalne, neusklađene planove na nižim nivoima vlasti, ako uopšte postoje. Ovo vodi ka ad-hoc rješenjima, gdje jedna opština može uvesti neki digitalni servis koji je potpuno nekompatibilan sa sistemima susjedne opštine ili višeg nivoa vlasti.

Dupliranje resursa i nekompatibilnost: Svaki nivo vlasti nerijetko razvija sopstvena softverska rješenja za slične potrebe (npr. registri, sistemi za upravljanje dokumentima), što ne samo da rasipa ograničene finansijske resurse, već stvara i sisteme koji međusobno ne mogu komunicirati. Zamislite situaciju gdje entitetski poreski sistemi ne mogu automatski razmjenjivati podatke – to je realnost koja komplikuje život i građanima i privredi.

Odsustvo liderstva: Nedostaje centralno tijelo (ili agencija) sa stvarnim ovlastima, budžetom i političkom podrškom da nameće standarde, koordinira aktivnosti i prati implementaciju na nivou cijele države. Postojeća tijela često imaju samo savjetodavnu ulogu ili ograničen mandat.

2. Digitalizacija kao fusnota na agendi

Iako političari često govore o “evropskom putu” i “modernizaciji”, stvarna politička volja da se digitalizacija postavi kao apsolutni prioritet izostaje.

Kratkoročni interesi vs. dugoročna vizija: Digitalna transformacija je maraton, a ne sprint. Zahtijeva višegodišnje planiranje, kontinuirana ulaganja i strpljenje, dok su politički ciklusi kratki, a fokus često na temama koje donose brze i vidljive poene kod birača. Kompleksni IT projekti rijetko donose takvu vrstu satisfakcije.

Prioritizacija drugih pitanja: U zemlji opterećenoj etno-političkim tenzijama, socijalnim problemima i ekonomskom stagnacijom, digitalizacija se često gura u drugi plan kao nešto što “može čekati”.

Nedostatak razumijevanja: Postoji i bojazan da dio političkih struktura ne razumije u potpunosti transformacijski potencijal digitalizacije – kako ona može povećati transparentnost, smanjiti prostor za korupciju i osnažiti građane, što možda nije uvijek u interesu određenih grupa.

3. Zakonski okvir u raskoraku s vremenom

Digitalno doba zahtijeva agilne i moderne zakone. BiH tu značajno kasni.

Kašnjenje ključnih zakona: Godinama se čeka na puno usvajanje i, što je još važnije, implementaciju zakona o elektronskom potpisu i elektronskoj identifikaciji koji bi bili priznati na svim nivoima i usklađeni sa EU standardima (poput eIDAS regulative). Bez ovoga, elektronski dokumenti nemaju punu pravnu snagu, a servisi poput “e-Građanin” ostaju nedostižni.

Zaštita podataka i privatnost: Iako postoji Zakon o zaštiti ličnih podataka, njegova primjena i usklađenost sa GDPR-om (Opštom uredbom o zaštiti podataka EU) često je upitna, što stvara pravnu nesigurnost i potencijalne probleme u prekograničnoj razmjeni podataka i poslovanju.

Neprilagođenost postojećih propisa: Mnogi sektorski zakoni (u oblasti zdravstva, obrazovanja, pravosuđa, itd.) nisu prilagođeni digitalnom poslovanju, zadržavajući zahtjeve za papirnim dokumentima, pečatima i fizičkim prisustvom.

4. Manjak sredstava i “odliv mozgova”

Digitalizacija košta, ali još više košta njen izostanak. Ipak, resursi su konstantan problem.

Nedovoljna budžetska izdvajanja: Sredstva koja se planiraju za IT projekte u javnoj upravi su često minorna u odnosu na stvarne potrebe za nabavku hardvera, softvera, licenci, održavanje i, ključno, za *plate stručnjaka*.

Zavisnost od donacija: Mnogi projekti se pokreću zahvaljujući stranim donacijama, što je pozitivno, ali stvara problem održivosti kada donacija prestane. Nedostaje sistemsko, domaće finansiranje.

Manjak IT stručnjaka u javnom sektoru: Javna uprava se teško nosi sa tržištem rada u IT sektoru. Niske plate, često loši uslovi rada i nedostatak izazovnih projekata dovode do toga da kvalitetni IT stručnjaci ili odlaze u privatni sektor ili, još češće, napuštaju zemlju. Ovo stvara ogroman jaz u kapacitetima potrebnim za vođenje i implementaciju digitalnih reformi.

Nedostatak kontinuirane edukacije: Obuka zaposlenih u javnoj upravi za korištenje novih tehnologija je sporadična i često nedovoljna. Digitalna pismenost nije na zadovoljavajućem nivou.

5. Zid otpora: Birokratska inercija i strah od promjena

Uvođenje novih tehnologija neminovno mijenja ustaljene načine rada, što nailazi na otpore unutar sistema.

Kultura papira i pečata: Decenijama građena administrativna kultura zasnovana na papirnim dokumentima, fizičkim arhivama i pečatima teško se mijenja. Digitalni dokument ili proces se često doživljava kao “manje stvaran” ili manje siguran.

Strah od gubitka posla ili uticaja: Automatizacija određenih poslova može dovesti do viška zaposlenih ili promjene uloga, što izaziva strah. Takođe, digitalizacija povećava transparentnost i smanjuje diskreciono odlučivanje, što može ugroziti neformalne centre moći.

Nedostatak motivacije i podrške: Zaposleni često nisu dovoljno motivisani niti imaju adekvatnu podršku (obuku, opremu, jasne smjernice) da prihvate i koriste nove digitalne alate. Promjena se nameće “odozgo” bez suštinskog uključivanja onih koji je trebaju sprovesti.

6. Digitalni jaz: Infrastrukturna (ne)jednakost

Pristup digitalnim tehnologijama nije jednako dostupan svim građanima.

Nejednaka pokrivenost internetom: Dok urbani centri uglavnom imaju zadovoljavajući pristup brzom internetu, ruralna i manje razvijena područja značajno zaostaju. Nedostatak kvalitetne infrastrukture (posebno optičke mreže) onemogućava korištenje naprednijih digitalnih usluga.

Cijena pristupa: Cijena interneta i potrebne opreme (računari, pametni telefoni) može biti prepreka za domaćinstva sa nižim primanjima.

Posljedice jaza: Ovaj jaz ne samo da diskriminiše dio stanovništva, već i obesmišljava ulaganja u e-usluge ako ih značajan dio građana ne može koristiti.

7. Problem interoperabilnosti sistema

Čak i kada digitalni sistemi postoje, oni često funkcionišu kao izolirana ostrva.

Šta je interoperabilnost? Jednostavno rečeno, to je sposobnost različitih IT sistema i organizacija da međusobno komuniciraju, razmjenjuju podatke i koriste te podatke na efikasan način.

Realnost u BiH: Institucije nabavljaju različita softverska rješenja bez usaglašenih standarda za podatke i komunikaciju. Rezultat? Matični ured ne može elektronski poslati izvod iz matične knjige rođenih MUP-u za izdavanje pasoša; bolnice ne mogu lako razmjenjivati podatke o pacijentima; poreske uprave teško integrišu podatke. Ovo primorava građane i privredu da budu “kuriri” koji nose papire od jedne institucije do druge.

Nedostatak osnovnih registara: Često nedostaju ili nisu potpuno funkcionalni osnovni, centralizovani registri (npr. registar građana, adresni registar, registar privrednih

subjekata) koji bi služili kao pouzdan izvor podataka za sve druge sisteme.

Nove dimenzije problema

Obrazovanje i digitalna pismenost: Obrazovni sistem nedovoljno priprema mlade za digitalno doba, a programi za podizanje digitalne pismenosti odraslih su rijetki i ograničenog dometa.

Kibernetička sigurnost: Sa porastom digitalizacije, raste i rizik od kibernetičkih napada. Pitanje je koliko su postojeći i budući digitalni sistemi u BiH adekvatno zaštićeni i da li postoje kapaciteti za odgovor na ovakve prijetnje.

Svijest javnosti: Često nedostaje i pritisak javnosti. Građani su možda navikli na neefikasnost ili nisu svjesni kakve bi koristi mogli imati od funkcionalnih e-usluga.

Odgađanje budućnosti koju sebi ne možemo priuštiti

Posljedice ovog višedecenijskog zastoja su duboke i skupe: izgubljeno vrijeme građana, povećani troškovi za privredu, manja konkurentnost ekonomije, veći prostor za korupciju, produbljivanje nepovjerenja u institucije i, neizbježno, odlazak mladih i sposobnih ljudi.

Bosna i Hercegovina mora prestati tretirati digitalizaciju kao tehničko pitanje ili sporednu aktivnost. To je suštinska reforma koja zahtijeva radikalnu promjenu pristupa:

Apsolutni politički konsenzus i liderstvo: Digitalizacija mora postati stvarni, mjerljivi prioritet na svim nivoima vlasti, predvođen sa najvišeg nivoa.

Jedinstvena strategija i snažna koordinacija: Uspostavljanje (ili osnaživanje postojeće) agencije sa jasnim mandatom, ovlastima i resursima za upravljanje procesom na svim nivoima vlasti

Hitno usvajanje i implementacija modernog zakonodavstva: Usklađivanje sa EU standardima, posebno u oblasti e-potpisa, e-identifikacije i zaštite podataka.

Značajna i održiva ulaganja: Osiguravanje sistemskog finansiranja iz domaćih izvora, uz pametno korištenje EU fondova i donacija, sa fokusom na infrastrukturu, interoperabilnost i ljudske kapacitete (uključujući konkurentne plate za IT stručnjake u javnom sektoru).

Fokus na interoperabilnost i osnovne registre: Standardizacija podataka i tehnologija kao preduslov za povezivanje sistema.

Upravljanje promjenama i podizanje svijesti: Aktivna kampanja za podizanje digitalne pismenosti građana i zaposlenih u upravi, uz promociju koristi od e-usluga.

Put ka digitalno transformisanoj Bosni i Hercegovini je dugotrajan i veoma kompleksan ali nije nemoguć.

Case Study – pametni gradovi

Pametni gradovi u Evropi više nisu futuristički eksperiment, već svakodnevica. Digitalizovana uprava, energetski efikasne zgrade, senzori za zagađenje i saobraćaj, mobilne aplikacije za komunikaciju s građanima, samo su neke od digitalnih inovacija koje olakšavaju svakodnevni život. I dok evropske metropole idu ka konceptima „smart governance“ i „zero emission cities“, gradovi u BiH se tek suočavaju s izazovima digitalne pismenosti, infrastrukturne zpuštenosti i institucionalne neusklađenosti. Ipak, uz podršku EU fondova i lokalnih inicijativa promjene su moguće.

Šta znači „pametni grad“ u evropskom kontekstu?

U evropskoj praksi, pojam pametni grad (smart city) odavno je izašao iz okvira futurističkog koncepta i postao konkretan okvir za urbani razvoj. On podrazumijeva upotrebu digitalnih tehnologija, senzora, analitike podataka i povezanih sistema s ciljem da se poboljša kvalitet života građana, optimizuje rad javnih servisa i smanji trošak održavanja infrastrukture.

Ideja je da javni saobraćaj bude tako planiran i da se dinamički alociraju vozila prema stvarnim potrebama stanovništva – da niti u jednom periodu dana nemate ni prazne ili poluprazne autobuse, tramvaje, trolejbuse, a niti prepune sa gužvama – i sve to uz iste troškove za javni prevoz ili čak i njihovo smanjenje. Na sličan način mogu se optimizovati i parking servis, odvoz smeća, javna rasvjeta i svi drugi sistemi grada.

Takva rješenja ne samo da olakšavaju svakodnevnicu, već dugoročno stvaraju finansijske uštede koje se mogu preusmjeriti na druge razvojne projekte.

Evropska unija ovu transformaciju aktivno podržava kroz Digitalnu strategiju EU 2030, Zeleni dogovor (Green Deal), Digital Europe Programme, Horizon Europe i Smart Specialisation inicijative.

Evropski model pametnog grada nije samo skup tehnoloških rješenja – to je politika koja spaja digitalnu i zelenu tranziciju, participativno odlučivanje i dugoročno planiranje. Za BiH, izazov je kako te principe prevesti u lokalni kontekst obilježen složenom administrativnom strukturom, infrastrukturnim zaostatkom i ograničenim budžetima, ali i sve većim pritiskom građana za brže i transparentnije javne usluge.

Gdje je BiH danas?

Bosna i Hercegovina tek ulazi u ozbiljniji proces digitalne transformacije gradova i opština, ali za sada bez jedinstvene strategije pametnih gradova ili krovnog dokumenta koji bi definisao prioritete, standarde i faze razvoja. Umjesto sistemskog pristupa, prisutne su pojedinačne, često nepovezane inicijative.

Veliki problem predstavlja činjenica da lokalne uprave nisu uvezane s registarskim bazama drugih opština ili viših nivoa vlasti, pa građani često moraju fizički putovati u drugi entitet ili udaljeni grad samo da bi pribavili jedan dokument. To ne samo da usporava digitalizaciju, nego i obeshrabruje građane da koriste postojeće e-servise.

Trenutno IDDEEA – Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka BiH nudi organima uprave, pa i lokalnim jedinicama samouprave, ali i pravnim subjektima, pristup registru građana tako da izbjegnemo donošenje famoznog CIPS papira. Postupak je tehnički zaživio iako i dalje postoje problemi političke i pravne prirode obzirom da iako IDDEEA raspolaže tim podacima, formalno su vlasnici tih podataka ministarstva unutrašnjih poslova Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta, pa se raspolaganje tim podacima od strane IDDEEA stavlja pod znak pitanja istovremeno sa prihodima koje Agencija ostvaruje po tom osnovu.

Podrška međunarodnih donatora i EU projekata već sada ima vidljive rezultate jer su gradovi koji su učestvovali u projektima saradnje privatnog i javnog sektora (takozvani develoPPP programi) dobili i konkretne alate – od razvoja aplikacija za javni prevoz, preko smart parking sistema, „park and ride“ koncepta, adaptivnog upravljanja saobraćajem, razvoja intermodalnosti i inovacija i uvođenja jedinstvenih karata i digitalne naplate, sve do digitalizacije energetskih usluga

EU alati i fondovi koje BiH može iskoristiti

Iako Bosna i Hercegovina još uvijek nije punopravna učesnica programa Digital Europe, vrata evropskog finansiranja nisu zatvorena. Na raspolaganju je čitav niz instrumenata koji, ako se strateški iskoriste, mogu ubrzati transformaciju domaćih gradova u pametne i održive urbane zajednice.

Prvi i najznačajniji izvor podrške je Instrument za pristupnu pomoć (IPA III), koji do 2027. godine obuhvata projekte digitalizacije javne uprave, eZdravstva, eObrazovanja i pametne infrastrukture u lokalnim zajednicama. Ovi fondovi mogu se koristiti za unapređenje interoperabilnih registara, razvoj online servisa i modernizaciju komunalne infrastrukture.

Druga velika prilika leži u Horizon Europe i mreži Digital Innovation Hub-ova (DIH), koji omogućavaju pilot-projekte inovativnih rješenja u urbanim sredinama i podstiču saradnju univerziteta, IT kompanija i lokalne uprave te mogu da imaju ključnu ulogu — ne samo u tehničkoj podršci, nego i u povezivanju lokalnih samouprava sa evropskim partnerima.

Kroz promociju razmjene znanja i iskustava između partnera u zemlji, regiji i šire — putem studijskih posjeta, zajedničkih radionica, događaja i regionalnih mreža — doprinosimo boljem razumijevanju zajedničkih izazova i prenosu dobrih praksi. Time se stvaraju preduslovi za sinergiju i efikasnije korištenje raspoloživih resursa

Treći segment podrške čine tematski programi poput EU4DigitalSME, EU4Energy i EU4Green, koji kombinuju tehnološki razvoj, unapređenje digitalnih vještina i energetske efikasnost. U praksi, to znači da gradovi mogu istovremeno modernizovati digitalne platforme i ulagati u projekte energetske tranzicije, poput pametnih mreža i sistema za obnovljive izvore.

Inovacije i digitalna budućnost

Bosna i Hercegovina mora prestati tretirati digitalizaciju kao tehničko pitanje ili sporednu aktivnost. To je suštinska reforma koja zahtijeva radikalnu promjenu pristupa:

Neophodni su psolutni politički konsenzus i liderstvo, jedinstvena strategija i snažna koordinacija, hitno usvajanje i implementacija modernog zakonodavstva, koje podrazumijeva uklađivanje sa EU standardima, posebno u oblastima e-potpisa, e-identifikacije i zaštite podataka, značajna i održiva ulaganja, kao što su osiguravanje sistemskog finansiranja iz domaćih izvora, uz pametno korištenje EU fondova i donacija, sa fokusom na infrastrukturu, interoperabilnost i ljudske kapacitete (uključujući konkurentne plate za IT stručnjake u javnom sektoru). Također su neohodni standardizacija podataka i tehnologija kao preduslov za povezivanje sistema kao i aktivna kampanja za podizanje digitalne pismenosti građana i zaposlenih u upravi, uz promociju koristi od e-usluga.

Više informacija o ovoj temi pronađite na:

➤ bosnia-and-herzegovina.fes.de